

Naturvårdsdiplom till fjärilsvänner som fällde sin granplantering

Sveriges Entomologiska Förening har tilldelat 1994 års Naturvårds-markägardiplom till Leif och Gunilla Bernholm i Älvsbacka, Värmland, för deras berömvärda insats för att gynna ängsfjärilarna på sina marker. Genom att i förtid och i samarbete med Skogsvårdsstyrelsen avverka granar som under 1960-talet planterades på ett två hektar stort fuktängsområde kallat Sundängarna, har en ännu ovanligt artrik fjärilsfauna undgått att på sikt försvinna. Genom detta initiativ har markägarna på ett föredömligt sätt visat att tidigare decenniernas misstag i skogsbruksplaneringar, snabbt kan rättas till till förmån för den biologiska mångfalden.

I Mellansverige har övergivna skogsängar blivit en viktig reträttmöjlighet för flera idag rödlistade fjärilar. Dessa helt eller delvis skogomgärdade ängar utgörs av fd slåtterängar, vallar eller åkrar som legat övergivna i flera decennier, inte sällan sedan slutet av 1940-talet, och som motstått igenväxning av träd eller buskar. De ligger där som ljusa oaser i ett mörknande barrskogslandskap. Floran är tämligen artrik men vanligen utan eller med endast tynande bestånd av specialiserade slåtterväxter. Desto intressantare är fjärilsfaunan. I Värmland utgör skogsängar den huvudsakliga biotopen för rödlistade arter som brun gräsfjäril (*Coenonympha hero*), kovallnätfjäril (*Melitaea diamina*), klöverblåvinge (*Glaucopsyche alexis*), liten bastardsvärmare (*Zygaena viciae*) och svävfluglik dagsvärmare (*Hemaris tityus*), liksom för den skånsk-värmländska rariteten pantermätare (*Pseudopanthera macularia*). På Sundängarna vid Älvsbacka norr om Molkom i Värmland, återfinns samtliga dessa arter bland de 51 noterade dagflygande storfjärilar som är m e m knutna till ängs- och hagmarker.

Naturvärdena på Sundängarna uppmärksammades första gången av Jan Bengtsson, naturvårds-sakkunnig inom Stora skog vid Forshaga bevakning, som tillsammans med undertecknad genomförde en fjärilsinventering på ängarna under 1989–90. Då dominerades ängarna ännu av 30-åriga, planterade granar, som fläckvis – där fjärilarna flög – förde en tynande tillvaro p g a den höga

markfuktigheten. Följaktligen hade markägarna, familjen Bernholm, fått rekommendationer av Skogsvårdsstyrelsen att dika ut och plantera på nytt. Men då ängarnas kvaliteter ur fjärilssynpunkt

*Fig. 1. Pantermätaren (*Pseudopanthera macularia*) förekommer i Sverige i stort sett bara inom ett litet område i centrala Skåne och i mellersta Värmlands dalgångar. Tämligen talrik på Sundängarna och andra skogsängar men flyger även på hyggen och i ljusa lövskogspartier i Värmland, där larvens värdväxter toppdån och stinksyska växer. Exemplet på bilden från Gräsmark, Getjärnskläppen, juni 1985. Foto: S-Å Berglind.*

*The Swedish distribution of **Pseudopanthera macularia** is mainly confined to a small area in central Scania and to the valleys in central Värmland. In the latter area it is rather common on forest meadows, clear-cuttings and in light deciduous forests, where the host plants *Galeopsis bifida* and *Stachys sylvatica* grows.*

Fig. 2. Genom att i förtid avverka sin granplantering för att gynna ängsfjärilsfaunan på sina marker har familjen Bernholm, Älvsbacka i Värmland, fått motta Sveriges Entomologiska Förenings naturvårds-markägardiplom för 1994. Från vänster: undertecknad/tillika diplomöverlämnare samt Leif, Johan, Gunilla och Anna Bernholm. Ängspartiet på bilden dominerades för två år sedan nästan helt av 30-åriga, planterade granar. Sundängarna, 21 juli 1994. Foto: Håkan Strandman, Värmlands Folkblad.

Distribution of the Swedish Entomological Society's Nature conservation-diploma to Leif and Gunilla Bernholm, Älvsbacka, province of Värmland. By cutting down a 30 year old spruce-plantation on former meadow-land, they have preserved a meadow-dependent lepidopteran fauna with several threatened species.

Fig. 3. En av karaktärsarterna på Sundängarna är brun gräsfjäril (*Coenonympha hero*). Denna internationellt hotade art har troligen ett av sina starkaste fästen i Europa på skogsängar i Värmland och Dalarna. Exemplet på bilden från Karlstad, 1 km SV Höje gård, juni 1980. Foto: S-Å Berglind.

Coenonympha hero is an internationally threatened species, which probably has one of its main occurrences in Europe on forest meadows in the provinces of Värmland and Dalarna, South Central Sweden.

blev kända gjorde Skogsvårdsstyrelsen glädjande nog helt om. En överenskommelse träffades där Skogsvårdsstyrelsen åtog sig arbetet och kostnaderna för att avverka och köra fram granarna för försäljning till flis, och där familjen Bernholm fick nettovinsten av försäljningen.

Så nu står ängarna öppna igen, med små grupper av träd sparade här och var för att öka mikroklimatvariationen. Intressant nog har ängsfloran återtagit de tidigare grandominerade partierna på bara ett par år, med förvånansvärt stora bestånd av bl a ängsskallra. Förmodligen lär endast lätta röjningsingrepp behöva göras i framtiden, för att håll-

la undan uppväxande träd (som har svårt att etablera sig på en högvuxen grässvål). Kanske också viss slätter kommer att äga rum.

Familjen Bernholms förtida granavverkning för att gynna en hotad fjärilsfauna är en pionjärinsats. Glädjande nog har Skogsvårdsstyrelserna i vissa län nyligen fått möjlighet att ge bidrag för utförandet av bla motsvarande naturvårdsåtgärder, via sk NOKÅ-bidrag (Natur- och kulturvårdsåtgärder). Det blåser onekligen något friskare naturvårdsvindar i Sverige idag!

Sven-Åke Berglind

Debatt

Sverige riskerar att hamna i biologisk nationalism

Att beklaga sig över lågsinnade recenser är sällan meningsfullt. Ordet är fritt, och när allt kommer omkring är det riktigt bra och riktigt dålig kritik som sprider en bok. Att ignoreras är naturligtvis värre. Bengt Oldhammers recension av min rapport "Verkligheten på hotlistan?" (ET 1-2, 1994) är därför på sitt sätt välkommen.

Jag skall dock inte neka till att jag tar illa vid mig. När Expressen under rubriken "Låt de hotade arterna dö ut" utnämnde mig till "natursveriges mest hatade man", och ett TV-team från Aktuellt trotsade decemberstormen och tog sig ut till ön i en taxibåt, mårde jag fysiskt illa och började undra om det var någon sorts satansverser jag hade skrivit. Jag vågar påstå att merparten av alla skribenter som tog till orda om rapporten, både i översvallande positiva och inkvisitoriskt negativa ordalag, inte hade läst den. Man hade läst vad andra skrev. Resultatet blev därefter.

Vad Bengt Oldhammer nu sent om sider har läst är mig obekant. Dock föresvåvade det mig ett ögonblick att han hade kommit över ett exemplar ur den ofullständiga, illegalt kopierade piratupplaga som bevisligen är i omlopp. Han skriver: "Att rapporten skulle vara 'en granskning av den svenska bevarandebiologins basfakta' är skrattretande, inte minst med tanke på den knapphändiga litteraturlistan." Mina källor är klart redovisade i den fullständiga utgåvans fem (5) separata littera-

turlistor. Jag skall som sagt inte beklaga mig över den ogina behandlingen, men det är inte utan att jag är nyfiken på vilka ytterligare titlar som skulle kunna få Oldhammer att hålla sig för skratt.

Jag har ännu en rak fråga till Bengt Oldhammer, men innan jag kommer fram till den vill jag ta tillfället i akt och i korthet förklara *varför* jag på detta sätt har ifrågasatt delar av den svenska bevarandebiologin.

Upprinnelsen till min rapport står att finna i Naturvårdsverkets MIST-rapport "Biologisk mångfald", som publicerades våren 1993. Där poängteras med eftertryck att "Hotbilden för Sveriges växt- och djurliv avviker inte till det bättre från den globala situationen i stort". Det där är inte sant. Och det vet alla biologer. Men det är många andra som tror att det är sant. Också det ett välkänt faktum bland biologer.

Hoten mot den biologiska mångfalden i Sverige är naturligtvis ett stort problem i många avseenden, det har jag självfallet aldrig förnekat. Dock är problemet inte större än att det kan överdrivas. Det är det Naturvårdsverket gör. Detta kan ha positiva effekter, bland annat av ekonomisk art, men på lite sikt kan det även vara direkt kontraproduktivt. Det kan exempelvis leda till att det organiserade naturskyddet råkar in i en förtroendekris. Genom att blåsa upp våra globalt sett tämligen beskedliga utrotningsshot riskerar vi även att hamna i